

Дружкова Ірина Сергіївна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права,
Одеський державний університет внутрішніх справ
ORCID 0000-0002-7934-5057
E-mail: irise2002@gmail.com

ЦИФРОВА НЕРІВНІСТЬ В ОСВІТІ: ВПЛИВ НЕРІВНОГО ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Анотація. Цифрова нерівність в освіті є значущим соціальним викликом, що потребує уваги та дій на різних рівнях – від стратегій уряду до ініціатив громадянського суспільства та зусиль освітян. Зростання використання цифрових технологій у навчальному процесі створює нові можливості, але також посилює цифрову нерівність через нерівний доступ до цифрових ресурсів.

Актуальність проблеми. Цифрова нерівність в освіті, особливо в контексті нерівного доступу до цифрових ресурсів, є вкрай актуальною проблемою в сучасному світі. З розвитком інформаційних технологій і переходом до цифрового суспільства, важливість доступу до інтернету, комп'ютерів та інших цифрових засобів для отримання якісної освіти надто велика.

У сучасному освітньому процесі велика частина інформації надається через цифрові ресурси, такі як електронні підручники, відеолекції, інтерактивні завдання. Учні без відповідного доступу можуть відстати від своїх однолітків. Використання цифрових технологій в освіті допомагає розвивати навички, які є важливими для майбутньої кар'єри. Нерівний доступ до цих можливостей створює прогалини у розвитку професійних навичок молодого покоління. Цифрова нерівність призводить до того, що деякі групи населення, зокрема у бідних або віддалених регіонах, а в сучасній Україні будь який регіон після чергового обстрілу. Школи та учні можуть мати різний рівень технічного забезпечення. Учні з менш обладнаних шкіл або регіонів можуть відчувати нерівні умови для навчання.

Пандемія COVID-19, а потім широкомасштабне вторгнення росії в Україну підкреслили проблему цифрової нерівності в освіті, оскільки багато учнів стали залежати від дистанційного навчання та електронних ресурсів. Доступ до якісної освіти є ключовим чинником для соціальної мобільності. Цифрова нерівність ускладнює отримання якісної освіти тими, хто не має відповідного доступу до цифрових ресурсів. Отже, проблема цифрової нерівності в освіті є надзвичайно актуальною, оскільки вона може вплинути на рівень знань, професійні можливості та соціальну мобільність молодого покоління. До вирішення цієї проблеми слід прагнути шляхом забезпечення доступу до цифрових ресурсів для всіх шарів суспільства.

Стан розробки в науці і практиці. Цифрова нерівність в освіті продовжує залишатися актуальним викликом, бо нерівний доступ до інформаційних

ресурсів обмежує можливості навчання та розвитку, нові дослідження українських та іноземних авторів та їх ініціативи спрямовані на зменшення цієї нерівності через покращення доступу до технологій та навчальних ресурсів [1-5].

Основна ідея. Положення. Цифрова нерівність вказує на нерівний доступ, використання та користування інформаційно-комунікаційними технологіями та цифровими ресурсами у суспільстві. Це явище виникає через різницю в рівні технологічної грамотності, доступу до інтернету, комп'ютерної техніки та інших цифрових засобів.

Цифрова нерівність може мати різні аспекти, такі як розходження у доступі до інтернету між місцевостями, класовими групами, поколіннями тощо. Також, цифрова нерівність включає в себе нерівність у можливостях використання цифрових технологій для освіти, професійного розвитку та інших сфер життя.

Доступ до цифрових ресурсів передбачає можливість користуватися електронними інформаційними ресурсами, програмами, інтернет-ресурсами та іншими цифровими засобами для отримання інформації, навчання, спілкування та розвитку. Це включає в себе наявність високошвидкісного інтернет-з'єднання, належну технічну інфраструктуру (комп'ютери, смартфони, планшети), а також навички користування цифровими технологіями. Доступ до цифрових ресурсів є важливим фактором для участі в сучасному інформаційному суспільстві та забезпечення повноцінної участі в освітньому процесі, роботі та соціокультурному житті [3].

Освітні технології відіграють ключову роль у сучасному навчальному процесі, а зростання використання цифрових засобів у навчанні має значущий вплив на якість та доступність освіти. Освітні технології дозволяють вчителям і студентам розширювати навчальний матеріал і збагачувати навчання через використання мультимедійних ресурсів, інтерактивних відео, анімацій, віртуальної реальності тощо [5].

Цифрові засоби дозволяють створювати персоналізовані програми навчання, враховуючи індивідуальні потреби та рівень знань кожного учня. Електронні платформи можуть надавати завдання, враховуючи темп та стиль вивчення кожного студента. Використання інтерактивних ігор, віртуальних лабораторій і проектів сприяє розвитку критичного мислення, творчості та проблемного підходу до навчання. Інтернет і цифрові ресурси надають можливість здобувати інформацію та взаємодіяти з навчальними ресурсами з будь-якої точки світу. Це забезпечує глобальний доступ до високоякісної освіти, зменшуючи географічні обмеження. Використання ігрових елементів та конкурентних елементів у навчальних програмах збільшує мотивацію студентів до навчання. Також, візуально привабливі матеріали можуть робити навчання більш захопливим.

Використання технологій у навчанні сприяє розвитку навичок, які є важливими в цифровому суспільстві, таких як робота з інформацією, комунікація в мережі, технічна грамотність.

Зростання використання цифрових засобів дозволяє здійснювати дистанційне навчання, що стає особливо важливим у випадку кризових ситуацій, таких як пандемія, війна і надає студентам та вчителям більшу гнучкість.

Загальною метою використання освітніх технологій є покращення якості навчання, доступність та стимулювання для учнів. Застосування цифрових засобів в навчанні допомагає відповідати викликам сучасного суспільства та готує студентів до успішного функціонування у цифровій епохі.

Переваги та можливості, які надають цифрові технології – це індивідуальні підходи до навчання, враховуючи особливості кожного учня, адаптивні програми та електронні платформи стежать за успіхами студентів і адаптують матеріали відповідно до їхніх потреб та рівня знань [1].

Інтернет та цифрові ресурси забезпечують широкий доступ до інформації. Студенти можуть вивчати матеріали, користуючись великою кількістю електронних джерел, що розширює їхні можливості здобуття знань. Використання інтерактивних технологій, таких як віртуальні лабораторії, симуляції та ігри, стимулює активну участь учнів у навчальному процесі. Це сприяє кращому засвоєнню матеріалу і розвитку критичного мислення [4].

Використання цифрових технологій допомагає студентам розвивати технічну грамотність та навички використання інформаційних технологій, які є важливими в сучасному світі та на ринку праці. Використання ігрових елементів та конкурентних аспектів у навчанні може збільшити мотивацію студентів до активної участі в процесі навчання та досягнення кращих результатів. Цифрові технології надають можливість здійснювати навчання дистанційно, що особливо актуально у сучасному світі, де важлива гнучкість та можливість отримувати знання з будь-якого місця. Використання цифрових платформ та інструментів для спільного навчання сприяє зміцненню комунікації між учнями та вчителями, та сприяє взаємодії між різними освітніми закладами. Використання цифрових ресурсів дозволяє студентам навчатися у своєму власному темпі та в будь-який час, що сприяє ефективному використанню часу та пристосуванню навчання до індивідуальних графіків. Всі ці можливості сприяють покращенню освітнього процесу, розвитку студентів та підготовці їх до викликів сучасного суспільства.

Нерівний доступ до цифрових ресурсів стає серйозною проблемою і може бути викликаний різноманітними факторами. Брак фінансових ресурсів у деяких груп населення може перешкоджати придбання необхідного обладнання (комп'ютерів, смартфонів, планшетів) та оплаті високошвидкісного Інтернет-з'єднання. У віддалених або постраждалих районах може бути обмежений доступ до інфраструктури для високошвидкісного Інтернету. Нерівномірне розподілений доступ до цифрових технологій між міськими та сільськими областями підсилює цифрову нерівність. Особи з обмеженими можливостями можуть зазнавати труднощі у використанні цифрових технологій, якщо ті не пристосовані до їхніх потреб [4].

Нерівність у рівні цифрової грамотності є серйозною проблемою, ті, хто не володіє достатніми навичками у сфері інформаційних технологій, відчувають

складнощі в користуванні цифровими ресурсами. Деякі учні можуть мати доступ до цифрових ресурсів лише в школі, і таким чином, домашнє навчання для них може бути обмеженим. Це стає особливо актуальним у ситуаціях, коли використання цифрових технологій в освіті стає більш широко поширеним.

Нерівність виникає через різницю в якості технічного забезпечення, такого як якість інтернет-з'єднання, розмір пам'яті, швидкість комп'ютера, що використовується для доступу до цифрових ресурсів. Враховуючи ці фактори, важливо розробляти стратегії та політики для зменшення цифрової нерівності та забезпечення широкого та рівного доступу до цифрових ресурсів для всього населення.

Регіональні відмінності грають важливу роль у створенні цифрової нерівності, впливаючи на доступ до та використання цифрових ресурсів у різних частинах світу. Різниця в розвиненості інфраструктури, доступу та неушкодженості інфраструктури високошвидкісного Інтернету між різними регіонами визначає рівень цифрової готовності. У розвинених міських областях частіше є швидкі та стабільні з'єднання, тоді як в сільських або віддалених районах може відбуватися обмежений доступ. Нерівні умови в навчальних закладах є важливим чинником цифрової нерівності, оскільки вони впливають на доступ до цифрових технологій та можливостей отримання освіти. Навчальні заклади можуть мати різний рівень технічного забезпечення. Деякі школи мають достатньо комп'ютерів, планшетів і доступу до високошвидкісного Інтернету, тоді як інші можуть бути обмежені в цьому плані. Відсутність або недостатність цифрового обладнання у школах створює нерівність в доступі до технологій. Не всі учні мають однакові можливості отримувати навчання в галузі цифрових навичок. Школи з відсталою програмою забезпечення цифрової грамотності можуть залишити деяких учнів без необхідних навичок для використання та розуміння цифрових ресурсів.

Нерівномірний цифровий доступ в школах може стати перешкодою для ефективного використання цифрових ресурсів у навчанні. Деякі школи мають обмежений чи повільний Інтернет, що обмежує можливості використання онлайн-ресурсів та платформ. Відсутність цифрових підручників та електронних навчальних матеріалів може ускладнити процес навчання для тих, хто має обмежений чи відсутній доступ до друкованих матеріалів. Розробка та впровадження програм для підготовки вчителів до використання цифрових технологій може бути нерівномірним процесом. Школи, які не надають достатньої підготовки своєму педагогічному персоналу, можуть стикатися з труднощами в ефективному використанні цифрових засобів у навчанні [4].

Нерівність може виникати через відмінності в тому, як ефективно використовуються цифрові технології у навчанні. У деяких школах може бути недостатньо педагогічних стратегій для ефективного впровадження технологій у навчальний процес. Зменшення нерівності в умовах в навчальних закладах вимагає комплексних заходів, таких як забезпечення технічного обладнання,

навчання вчителів цифровим навичкам, створення доступних електронних ресурсів та розвиток програм, що сприяють включенню всіх учнів.

Гендер відіграє певну роль у цифровій нерівності, яка проявляється в різниці в доступі до та використанні цифрових технологій між чоловіками та жінками. В багатьох випадках жінки можуть стикатися з обмеженим доступом до цифрових технологій через різні соціокультурні та економічні чинники, наприклад, деякі дослідження вказують на те, що чоловіки можуть більше зацікавлені в ігрових технологіях, тоді як жінки можуть виявляти більший інтерес до соціальних мереж та здоров'я [2].

Подолати цифрову нерівність можна через забезпечення доступу до високошвидкісного Інтернету в усіх регіонах, через надання субсидій або фінансової підтримки для груп населення з низьким доходом для забезпечення доступу до цифрових пристроїв та послуг, впровадження програм для підвищення цифрової грамотності серед всіх верств населення, навчання використанню технологій та розвитку навичок. Важливим є розробка та надання безкоштовних або доступних за зниженою ціною цифрових ресурсів, таких як освітні матеріали, програми та інтернет-послуги, а також розробка та впровадження технологій, які сприяють інклюзії та враховують потреби людей з різними фізичними та когнітивними можливостями. Може вплинути співпраця з урядовими органами та приватним сектором для розробки спільних ініціатив та програм, спрямованих на зменшення цифрової нерівності, забезпечення освітніх навичками використання цифрових технологій та розробка стратегій навчання, які акцентують на цифровій грамотності, а також сприяння взаємодії між ЗВО та здобувачами для використанні цифрових ресурсів та позитивного використання Інтернету.

Висновки. Ці стратегії вимагають скоординованих зусиль з боку урядових, громадських та приватних організацій, а також активного впливу освітян та батьків для досягнення максимального ефекту в подоланні цифрової нерівності. Зміни в освітньому процесі на засадах врахування різниці в доступі можуть включати широкий спектр стратегій та ініціатив, спрямованих на забезпечення рівних можливостей для усіх учнів, незалежно від їхнього рівня доступу до цифрових ресурсів. Розробка та впровадження технологій, які роблять навчання доступним для учнів з різними рівнями доступу. Це може включати адаптивне програмне забезпечення, дистанційні ресурси та інші інклюзивні підходи до навчання. Важливим є здійснення заходів для забезпечення безкоштовного або субсидованого доступу до цифрових пристроїв та високошвидкісного Інтернету для здобувачів, які можуть стикатися із забороненим доступом через фінансові обмеження, розробка електронних ресурсів, які можна використовувати з мінімальним або обмеженим Інтернет-з'єднанням, а також доступні в офлайн-режимі. Розвиток та впровадження технологій, які дозволяють учням навчатися самостійно, надаючи можливості для індивідуалізованого навчання та розвитку власних темпів.

Забезпечення можливостей для професійного розвитку вчителів у сфері цифрових технологій та методик, спрямованих на роботу з різним рівнем доступу учнів. Залучення батьків, здобувачів та громади до процесу розвитку і впровадження нововведень в освітньому процесі, зокрема тих, що спрямовані на зменшення цифрової нерівності, а також розробка та впровадження електронних підручників, які можна легко отримати та використовувати для навчання без значного Інтернет-з'єднання; створення онлайн-платформ, де учні можуть взаємодіяти та обмінюватися знаннями, навичками та ресурсами, що дозволяє компенсувати різницю в доступі.

Цифрова нерівність у сфері освіти є важливим соціальним викликом, який вимагає уваги та дій на різних рівнях – від урядових стратегій до ініціатив громадянського суспільства та зусиль освітян. Зростання використання цифрових технологій у навчанні призводить до нових можливостей, але також підсилює цифрову нерівність через різний рівень доступу до цифрових ресурсів.

Освітняни та батьки можуть сприяти рівному доступу, забезпечуючи освітній процес та навчання, які враховують різницю в доступі учнів. Важливо розвивати ініціативи, спрямовані на підвищення цифрової грамотності, залучення батьків та створення відкритого простору для обміну досвідом.

Вирішення цифрової нерівності в освіті вимагає комплексного підходу, враховуючи економічні, соціокультурні та технічні аспекти. Забезпечення рівних можливостей для усіх учнів, незалежно від їхнього соціального та економічного статусу, є ключовим кроком у створенні справедливого та рівного суспільства в епоху цифрових технологій.

Список використаних джерел

1. Choung M., Manamela, M. G. Digital Inequality in Rural and Urban settings: Challenges of Education and Information in South African Youth Context. *Bangladesh E-Journal of Sociology*. 2018, 15(2), P.186–197. Retrieved from <http://www.bangladeshsociology.org/Digital15.2.12.pdf>
2. Kuhn A., Schneider U., Schwabe A. (2023). Digital reading and gender inequality in higher education. *Higher Education Research and Development*, 42(1), P.141–155. <https://doi.org/10.1080/07294360.2021.2019201>
3. Nerse S. Inequalities in Digital Education: Rural-Urban and Socioeconomic Differences. *Insan & toplum-the journal of humanity & society*. 10.4 2020, P.413–444.
4. van de Werfhorst, H. G., Kessenich, E., & Geven, S. The digital divide in online education: Inequality in digital readiness of students and schools. *Computers and Education Open*, 2022, 3. <https://doi.org/10.1016/j.caeo.2022.100100> Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666557322000295?pes=vor>
5. Чайка І. Ю. Зростання цифрової нерівності в освіті як наслідок «коронакризи». *Культурологічний альманах*. 2022(2), С.45–47. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.2.13>